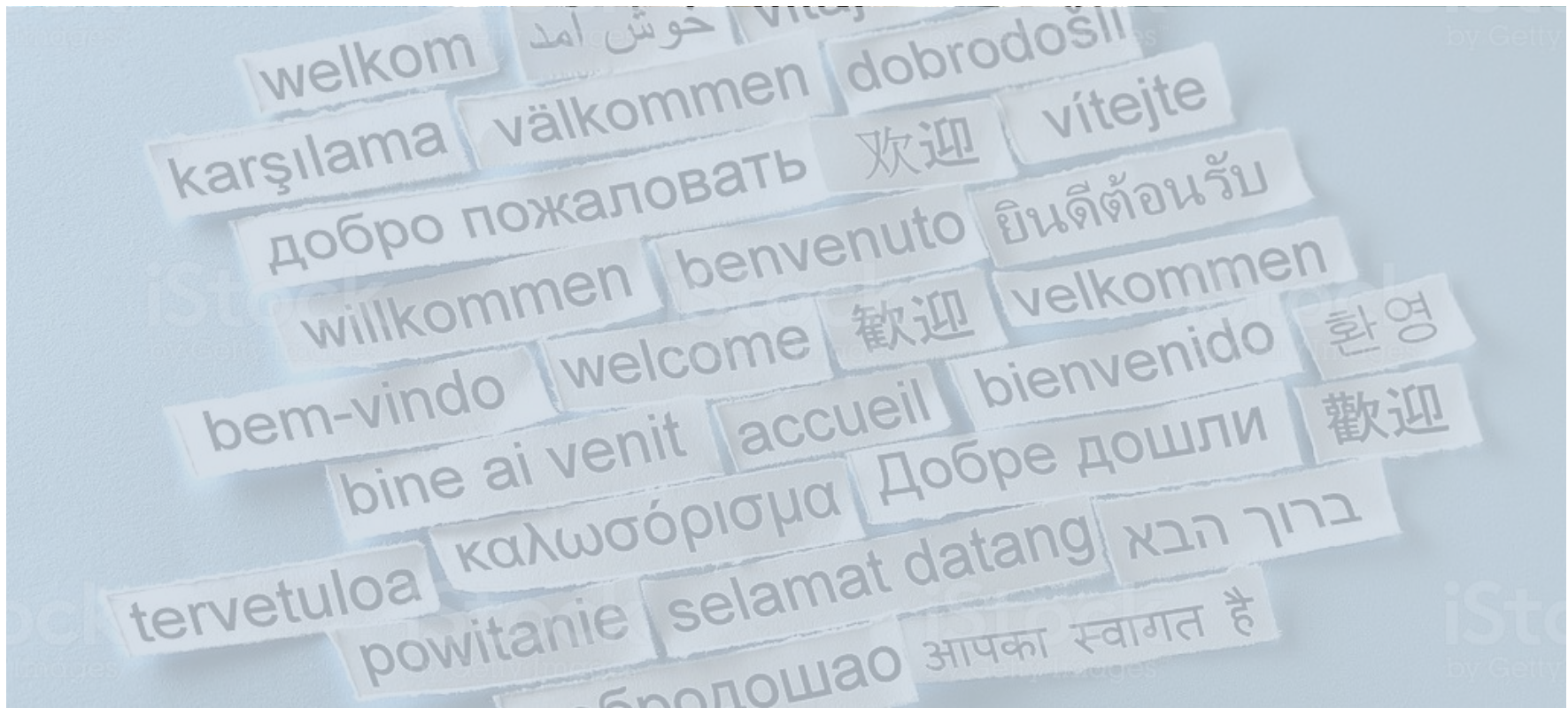

Hrát si s jazyky – vytvořit podnětné učební prostředí pro vícejazyčné vyrůstání dětí v každodenní praxi MŠ

Prof. Dr. Sandra Niebuhr-Siebert, Fachhochschule Clara Hoffbauer, Potsdam

1. Vícejazyčnost
2. Jazyk – co to je a co dokáže
3. Ve smíchu při hře nacházet cestu k jazykům
4. K vyzkoušení
5. Rozloučení

1 Vícejazyčnost

1 Vícejazyčnost

Které jazyky to smějí být?

Rozvoj jazykových dovedností v němčině je považován za jeden z nejdůležitějších úkolů pedagogů v Německu.

Příliš často se z toho vyvozuje, že při nedostatečném soustředění na němčinu v MŠ nebude možné úspěšně zprostředkovávat školní látku.

Tím se stává jazyková kompetence v němčině sociální bariérou a kritériem sociálního vyloučení!

Vzniká tak představa monolingvního člověka jako společenské a/nebo institucionální normy.

1 Vícejazyčnost

Translingualita

Učit se nové jazyky neznamena v první řadě učit se nazpaměť nové jazykové struktury a procvičovat si nová slovíčka, ale především: rozvíjet novou jazykovou praxi.

- **Languageing** popisuje celý jazykový repertoár, který lidé mají, rozvíjejí, žijí a využívají.
- **Translanguaging** popisuje přístup k bilingvistu, který se nezaměřuje – jak bylo dosud běžné - na jazyky, ale na obvyklé jazykové jednání bilingvních lidí, které je pozorovatelné.
- **Translanguaging** tak nepopisuje vícejazyčné jednání jako něco zvláštního a neobvyklého, ale jako jednu z mnoha podob možných způsobů komunikace (García 2009: 44).

Ve výzkumu translanguagingu se zpochybňuje jazykovědná a v pojetí národních států rozšířená tradice, že jazyky jsou ohraničené resp. vymezitelné jednotky. Výzkum se soustředí na to, co uživatelé jazyka skutečně na celém světě kompetentně činí, namísto na to, co bylo někdy stanoveno v učebnicích gramatiky.

- Jazykový repertoár bilingvních lidí je komplexní, provázaný, simultánní
- **Translanguaging** popisuje jazyky a jazykové identity z pohledu uživatelů, nikoli z pohledu státu nebo státní instituce.

1 Vícejazyčnost

Jazykově **pestrá** školka jako klíč k vícejazyčnému vzdělávání

- Nejdůležitější je, aby se **vícejazyčně utvářely vztahy a vícejazyčnost byla součástí každodenního života**: Děti spolu jednájí jazykově a učitelky s dětmi tím, že jazyky, nářečí a gesta dostávají svůj prostor.
- Vícejazyčnost žije v komunikaci s pedagogy i nepedagogickými pracovníky.
- Pedagogický personál využívá i vlastní jazykové zkušenosti, používá vědomě dialekty a své znalosti cizích jazyků, nabyté ve škole nebo ve volném čase, aby školka byla jazykově pestrá.
- **Tlak, aby se zprostředkovávala pokud možno pouze „korektní němčina“, se nechává stranou.**
- Tím, že se interakce odehrává napříč jazyky a jazykově pestře, mohou si všichni, kteří se podílejí na vzdělávacím procesu více uvědomit své jazyky a svou identitu a být si jistější ve vícejazyčném vzdělávání.

1 Vícejazyčnost

Jazykově **pestrá** školka : Učební prostory s více jazyky

- umožňují autentickou komunikaci tím, že je v popředí komunikativní cíl, nikoli korektní monolingvní forma, jako např. opravování „chybně“ vyskloňovaných sloves.
- definují všechny děti jako kompetentní žáky, kteří chtějí zažívat a rozvíjet své vícejazyčné schopnosti.
- potřebují pedagogy, kteří změni a situačně přizpůsobí své zažité jazykové vzorce tak, aby podpořili vícejazyčný rozvoj všech dětí – i těch „jednojazyčných“- ve skupině, ke které mají vztah.
- využívají a podporují všechny jazyky a gesta a dialekty dětí ve skupině a zviditelňují jazyky ve školce.
- zamezují hodnocení a hierarchizaci jazyků (angličtina není hodnotnější než ukrajinština a ta není hodnotnější než tamilština) tím, že všechny jazyky vedle sebe rovnocenně stojí na stejném jevišti a jsou vnímány jako součást barevného celku.
- rozvíjejí kompetentní přístup dětí k jazykovým schopnostem dospělých osob nebo vrstevníků, k nimž mají vztah, tím, že se podporují a společně reflektují vícejazyčné schopnosti k orientaci na partnera rozhovoru.

1 Vícejazyčnost

Jazykově **pestrá** školka : Učební prostory s více jazyky:

- neposkytují živnou půdu pro to, aby se aktivně zamezovalo míchání jazyků ve prospěch jednojazyčné monomodální německé vztahové normy.
- zapojují dialogicky a vizuálně písma, modality a jazykové hry od začátku doby ve školce.
- podporují rozvoj vícejazyčné gramotnosti a identity.

1 Vícejazyčnost

Jazykově **pestrý** přístav profituje z:

- ukazatelů, vzdělávacích plánů, dopisů rodičům atd. v různých jazycích
- materiálů, jako jsou Silent Books, vícejazyčné knihy, přeložených a nepřeložených dětských knih z jiných kultur a jazyků (workshopu)
- Flashcards, počítačových programů, aplikací (např. „Polylino“)
- vícejazyčných programů, projektů s dětmi a rodiči
- napojení MŠ na vícejazyčné skupiny a sítě v místě (např. skupiny matek a dětí, herní kroužky, kulturní spolky, sportovní oddíly)
- aktivit, jako je vyprávění příběhů, zpívání písniček, recitace básní se zapojením dětí i dospělých a jejich světů (např. kniha/film týdne, představené vícejazyčně)
- různým forem práce (vyprávěcí kroužky, skupinové prostory, učení ve dvojici) jako aspektů a možností vícejazyčného vzdělávání

Podnět	Vysvětlení	Přenos do vícejazyčného kontextu
Vytvářet jasné struktury	Místnosti a části místností mohou vytvářet pevné, vnější struktury.	☐ rozmístění obrázků v místnostech ☐ zásuvky s obrázky nebo symboly ☐ vysvětlení pravidel, která platí např. v koutku se stavebníci, pomocí obrázků, piktogramů nebo symbolů, např. pomocí souboru symbolů Metacom
Etablovat rituály	Vytvořit pevné každodenní procesy nebo využívat v určitých situacích ritualizovaně určité předměty.	<p>Ozvučné misky, maňásci, vyprávěcí koberce, příběhové kamínky a podobně můžeme zavést jako nejazykové symboly, abychom vytvořili ritualizovanou praxi:</p> ☐ Zazní-li tón ozvučné misky, oznamuje se doba klidu. ☐ Maňásek je vždy po ruce, když se vypráví příběh. <p>Je zároveň jazykovým umělcem. Míchá jazyky, překládá je, vysvětluje významy a vyzývá děti ke kreativnímu nonsensu. Občas něčemu také nerozumí a prosí děti, aby s ním hledali strategie řešení. Maňásci mívají navíc často vášeň sbírat slovíčka z celého světa.</p> ☐ Doporučuje se i společná rutina využívání (obrázkových) slovníků v různých jazycích nebo zavedení značky, kterou je možné zdvihnout, když nějakému slovu /pojmu nerozumíme.
Vytvořit vztah k vlastnímu světu dětí	Dětem můžeme usnadnit pochopit situaci pomocí předmětů, aktivit nebo využitím symbolů	☐ přebory a jídelní náčiní z různých kultur, když se probírá téma jídlo ☐ předměty, které se používají o svátcích (Kultti 2013)
Navázat na zkušenosti dítěte	Otázky na připomenutí: „Už jsi takové zvíře někdy viděl? Kde? Co dělalo?“	☐ klást otázky v jazycích dětí ☐ ptát se na slova z jiných jazyků
Obrázky, předměty a vyprávění s obrázky	Vyprávění dětí doprovázet gesty, obrázky nebo předměty	☐ využívat obrázky a předměty, které dítě zná z domova ☐ používat gesta a fotky nebo nechat namalovat obrázky a využít je jako podnět k mluvení a vyprávění
Podpůrně využívat gesta, mimiku a držení těla	Pochopení dítěte zajistit využitím vlastní mimiky a gestiky	☐ uvědomění si a vysvětlení kulturně odlišné mimiky a gestiky ☐ vztah k posunkové řeči ☐ etablování prstové abecedy a podpůrných posunků (např. přímo ze znakové řeči), které je možné používat paralelně s mluveným jazykem

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.1. Jazyk a struktura

2.2 Jazyk a blízkost

2.3 Jazyk a identita

2.4 Jazyk a myšlení

2.5 Jazyk a emoce

2.6 Jazyk a hra

2.7 Jazyk a poesie

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.1 Jazyk a struktura

Příklad: „Der gloke Baler frohlte die morsigen Tenden.“ (viz R. Tracy)

- rozvoj jazykových dovedností je často rozvojem struktur a slovní zásoby
- rozvoj jazykových dovedností je často optimalizací užívání jazyka

Nebezpečí: Vytrácí se hra, chuť, estetické vnímání jazyka a tím i vlastní motivace.

Dodržování jazykových struktur se věnuje více pozornosti než budování vztahu prostřednictvím jazyka, získání blízkosti a/nebo konfrontaci s obsahem.

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.2 Jazyk a blízkost

Jazyk špatně pochopený jako výměna informací: dialog mezi matkou a dcerou:

Osmdesátiletá matka volá několikrát denně. „Právě jsem byla nakupovat.“ „Dnes je ale horko.“ „Viděla jsi včera tu detektivku?“ Dcera nakonec poněkud vynervovaně řekne: „Mami, prosím nevolej pořád kvůli každé maličkosti.“ Sedím tady u své práce a to mě vždycky vytrhne. Volej jenom, když se něco opravdu bude dít nebo když přijde dopis od banky. To pak spolu probereme.“

„No jo,“ řekne matka, mírně uražená.

Po 10 minutách opět zavolá. Dcera reaguje prudce: „Vždyť jsem tě zrovna prosila...“

„Přišel dopis od banky!“ volá triumfálně matka. „Říkala jsi, že ti mám zavolat. Dcera se potichu zeptá: „No tak dobře. A co píšou?“

„Je to jenom reklama,“ řekne matka.

z: Elke Heidenreich, Alles kein Zufall: Kurze Geschichten Taschenbuch, 2017

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.3 Jazyk a identita

- V jazyce(cích) konstituujeme identitu.
- Identita znamená doslovně: „být tím samým“. Pojem se používá v každodenním životě a odborně k popisu aspektů vlastního vnímání osoba skupin. U identity se jedná koncept vlastního já (vnímání sebe sama) nebo pocit vlastní hodnoty (hodnocení vnímání), neboť se hovoří o já a sebevnímání individua.
- Předčítání a čtení se velmi dobře hodí k nabídnutí šablon identit prostřednictvím příběhů.

Doporučení knih na téma identity:

Sorum und Anders, Das Kleine ich bin ich, Mephisto, Tintenspinner, Das Dunkle und das Helle, Ovo, Großvaters Reise, Der Kranichbaum – Mein erstes Weihnachtsfest

Mina entdeckt eine neue Welt, Zuhause kann überall sein, Am Tag als Saida zu uns kam, Ginpuin, Ich hab Dich lieb! (Tintentrinker-Verlag), Es steht geschrieben: von der Keilschrift zum Emoji

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.4 Jazyk a myšlení

„Jazyk začíná bezprostředně a takřka s prvním aktem reflexe, a tak jako se člověk probouzí z temnoty žádosti tím, že subjekt pohltí objekt, k sebeuvědomění, tak je tu i slovo – zároveň první podnět, který si člověk sám dává, aby se náhle tiše zastavil, rozhlédnut a zorientoval.“ [...] (Wilhelm von Humboldt)

„Jazyk je takříkajíc vnějším znakem národů“ (Wilhelm von Humboldt)

Společně myslet, přemýšlet, zamýšlet, promýšlet, vymýšlet, smýšlet. Jedno, jazyk je myšlení.
Kde si na něj bereme vědomě čas a prostor? Pohoda a zahálka. Zastavení a ticho...

Doporučení knih k filozofování:

Ich so, Du so, Welche Farbe hat ein Kuss?, Einmal wirst Du, Schau!, The boy, the mole, the fox and the horse, Der Stein und das Meer, Was macht das Licht, wenn es dunkel wird?, Woran denkst Du?, Als die Häuser heimwärts schwebten, Lügen Ameisen eigentlich?

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.5 Jazyk a emoce

- Emoce jsou pro lidský život a prožívání konstitutivní fenomény: Určují rozhodující měrou procesy našeho vědomí, myšlení a jednání.
- Prostřednictvím jazyka se emoce vyjadřují a pojmenovávají, probouzejí, posilují nebo vytvářejí.
- Emoce se nyní definuje jako vícedimenzionální systém poznání a hodnocení a představuje se integrativní pojetí, podle něž jazyk, kognitivní a emoční stránka mají relevantní rozhraní.

Doporučené knihy na téma emoce:

Wut - Eine Anthologie, Der lange Weg zu dir, Fühlinchen, Ich und meine Angst, Die Wut der kleinen Wolke, Geschwister, Du bringst mein Leben so schön durcheinander

2 Jazyk – co to je a co dokáže

2.6 Jazyk a hra

- Hrát si s jazykem je zacházení s jazykem zbavené účelu.
- Napodobovat jazyky, hrát si, jako kdybychom mluvili francouzsky: „isch abe eut‘ ein Eischörnschen gekuust.“ nebo napodobování nářečí; i s aliteracemi si můžeme v řeči hrát: Wie fühlt sich ein P, in Pampelmusenpummelpott oder ein M in Marmeladenmusmöwen an? Věty jako: Weiße Wichtel wuseln wild was wunderbarer Wahnsinn!
- Už napodobování a vyslovování jednotlivých slov je zábavné, jako např. ruské slovo: Babajaga nebo Dostoprimelschatchelnosti.
- Sbírat bláznivá slova, která ve vlastním jazyce neexistují, kreslit cizí jazykové znaky a u toho se převlékat a pohybovat. Jak země voní? Jaký charakter se hodí k písmenu T? Vymýšlet nová slova, oženit dvě slova z různých jazyků, co toho bude? Tajemně znějící kouzelná zaříkávadla, nadávat si elegantně vymyšlenými slovy.

Doporučené knihy na téma jazykových her :

Mein Sprachspielbuch (Duden), Der Fuchs und die verlorenen Buchstaben, Sprachspiele: Als der Wal Vokale stahl, Total verrückte Wörter, Der Fuchs ruft nein!, Welt der Wörter: Sprachbuch für Kinder und Neugierige, De lütte Ruup Jammersmacht (ein Hörspiel), Versunkene Wortschätze

2 Jazyk – Was sie ist und was sie kann

2.6 Jazyk a poezie

Můžeme jazykem polechtat palec u nohy a trhat květiny z nosu a tím rozesmát ostatní.

Poesie může s hravou lehkostí ukázat rozmanitost jazyka.

Zve k tomu, abychom vnímali hudbu jazyka, sami se snažili vytvářet slova a verše, rozpoznávali zvuk světa ve zvuku slova, byli citliví pro ještě neprobádané světy.

Umožňuje seznamovat se se slovy, která jsme předtím neznali, viděli slova nově. Pomáhá překonávat strach, orientovat se ve světě.

Doporučené knihy k lyrice:

Lyrík-Comics, Kinderverse aus vielen Ländern, Wo bleibt das Meer?, Vom Flanieren und Spazieren, Kreuz und Rüben, Kraut und quer, Mit Wörtern fliegen, Krake beim Schneider, Das schwarze Buch der Farben, Die Kürbiskatze kocht Kirschkompott, Unerschrocken schwimmt im Meer der Hin- und Hering hin her

Jazyk není prostředkem k popisu světa, není to čistě prostředek k výměně informací. Jazyk není výhradně jeho struktura, skládající se z hlásek, slov a větných členů, kterou je potřeba se naučit a zlepšovat.

V jazyce(cích) cítíme, myslíme a rozpoznáváme. Jazyk nám umožňuje uklidňující pocit, že patříme ke společnosti. S ním se můžeme ponořit do kulturních kruhů, nebo je zdálky reflektovat a pozorovat. Každý jazyk, kterým hovoříme - jak dobře, je při tom často jedno – patří neodbytně k nám, utváří naši identitu.

Jazyk nám navíc může učarovat, omotat si nás kolem prstu. V lyrice dáváme jazyku svobodu, aby se projevil ve všech svých podobách, nezávisle na smyslu, který zprostředkovává

Naučit se jazyk proto neznamena výlučně naučit se jeho strukturu, nýbrž vždy i rozvoj myšlení, utváření identity a rozvoj estetického jazykového vnímání.

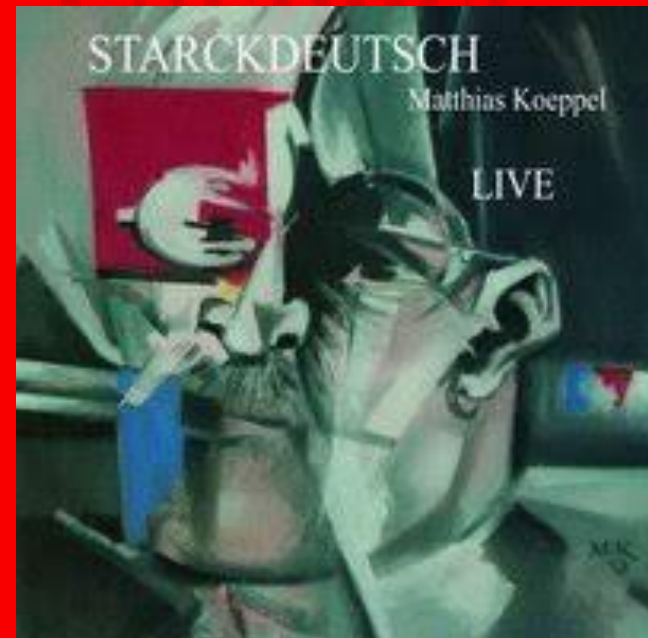

A photograph of two young girls sitting on a paved city street. The girl on the left has long brown hair and is wearing a dark blue cardigan over a light green t-shirt. She is smiling broadly with her eyes closed. The girl on the right has short blonde hair and is wearing a dark blue cardigan. She is also smiling and has her arms around the first girl. In the background, other pedestrians and city buildings are visible.

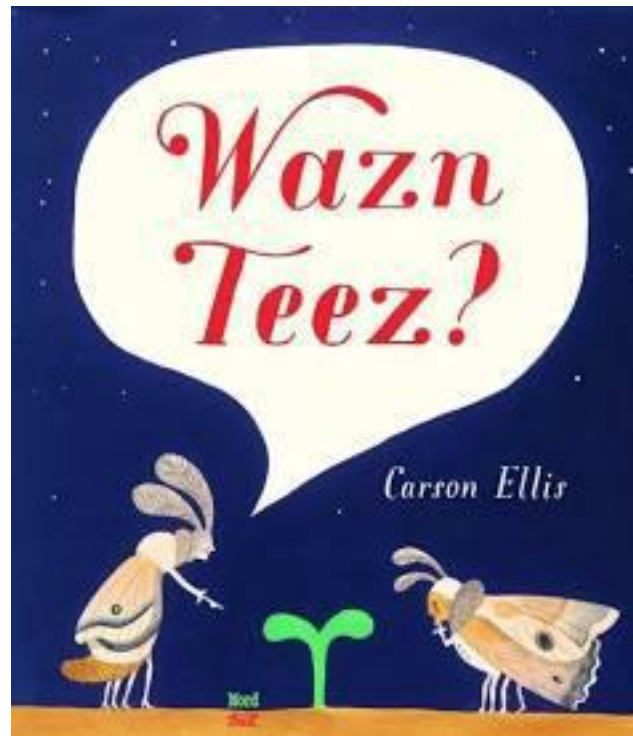
3. Ve smíchu při hře nacházet cestu k jazykům

Oktabur

Im Oktabur, üm Oktabur,
Dar kimmt die Harpstzitlosz hervur.
Äs föllt dis Leub üm tifun Wold,
Met Ferbeningen Rott un Golt.
Ir Mägdulain soid op dr Hutt!
Üm harpstluch Wold varflückst sicht gutt.

Waz'n Teez?

Hans Manz

Tip: Berte všechno, co můžete sehnat!

Wie Erwachsenisch!

(Warum gibt's dieses Wort nicht?)

Ach, dieser Kinderkram!

Mein Gott, dieser Kindergarten!

Benimm dich nicht wie ein Kind!

Lass diese Kindereien!

Du Kindskopf!

Kindisch, was Du da machst!

Nicola Edwards & Luisa Uribe

Total verrückte Wörter (Úplně pomatená slova)

MENCOLEK

Indonesisch

Jemandem von hinten auf die „falsche“ Schulter tippen, um ihn damit zu necken.

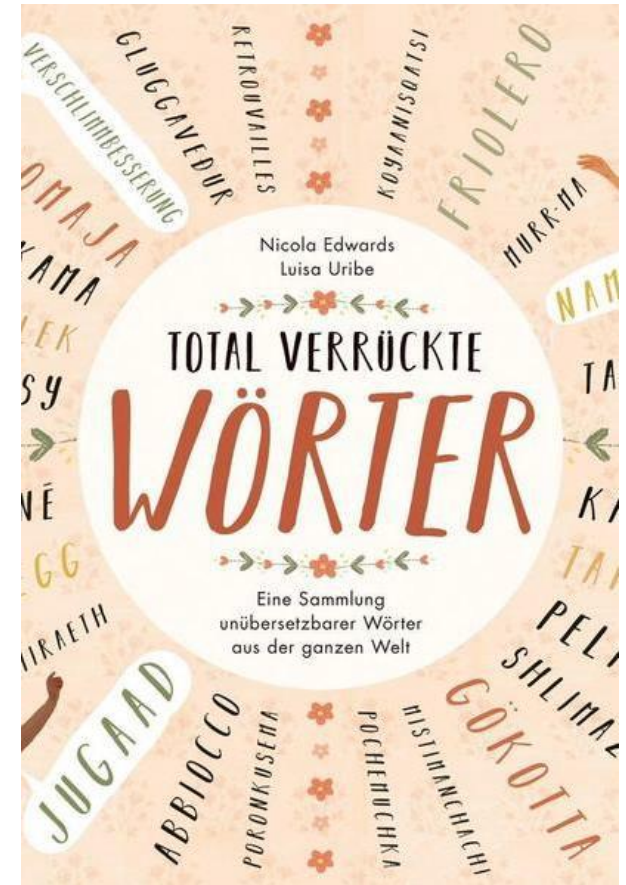
In Indonesien gibt es über 76 Millionen Kinder. Das ist weltweit die viertgrößte Bevölkerungszahl an Kindern, die in einem Land leben.

Komodowarane sind die größten Echsen der Welt - und nur in Indonesien gibt es sie freilebend. Bei einer einzigen Mahlzeit können sie eine Menge von bis zu 80 % ihres eigenen Körpergewichts verschlingen!

Aus Indonesien kommt etwa die Hälfte der Weltmenge an Palmöl, das für die verschiedensten Dinge verwendet wird: von Lebensmitteln bis zu Haushaltsartikeln. Das Öl wird aus der roten Frucht der Ölpalme gewonnen.

gelaufen

Nicola Edwards
Luisa Uribe

TOTAL VERRÜCKTE WÖRTER

Eine Sammlung
unübersetzbarer Wörter
aus der ganzen Welt

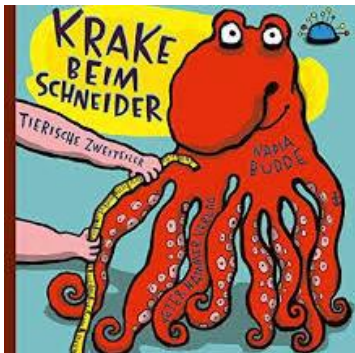
Nadja Budde
Krake beim Schneider

WÄSCHE GLATT

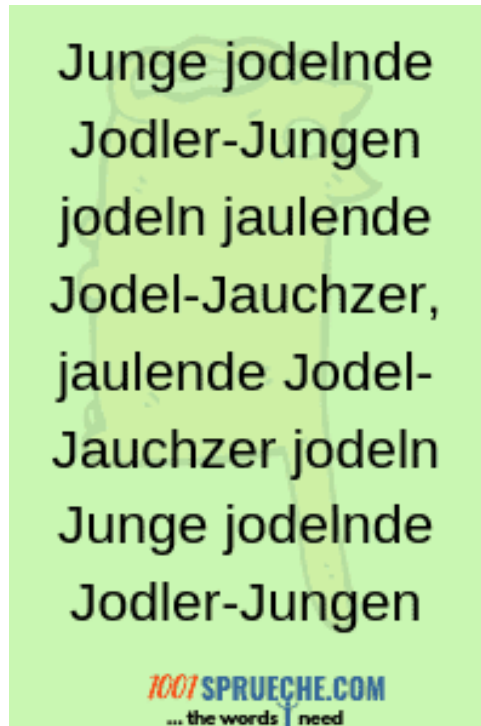
WASCHBÄR PLATT

Další hravé formy poezie k napodobení

Hry s písmenky

Aliterace: přízvukné kořenové slabiky sousedních slov mají stejnou počáteční hlásku. Zvláštní formou aliterace je tautogram, u nějž každé slovo začíná stejným písmenem. (Milch macht müde Männer munter.)

Další hravé formy poezie k napodobení Hry s písmenky

Nakupení vokálů

O Greule, Greule, wüste Greule!

Hört ihr den Huf der Silbergäule?

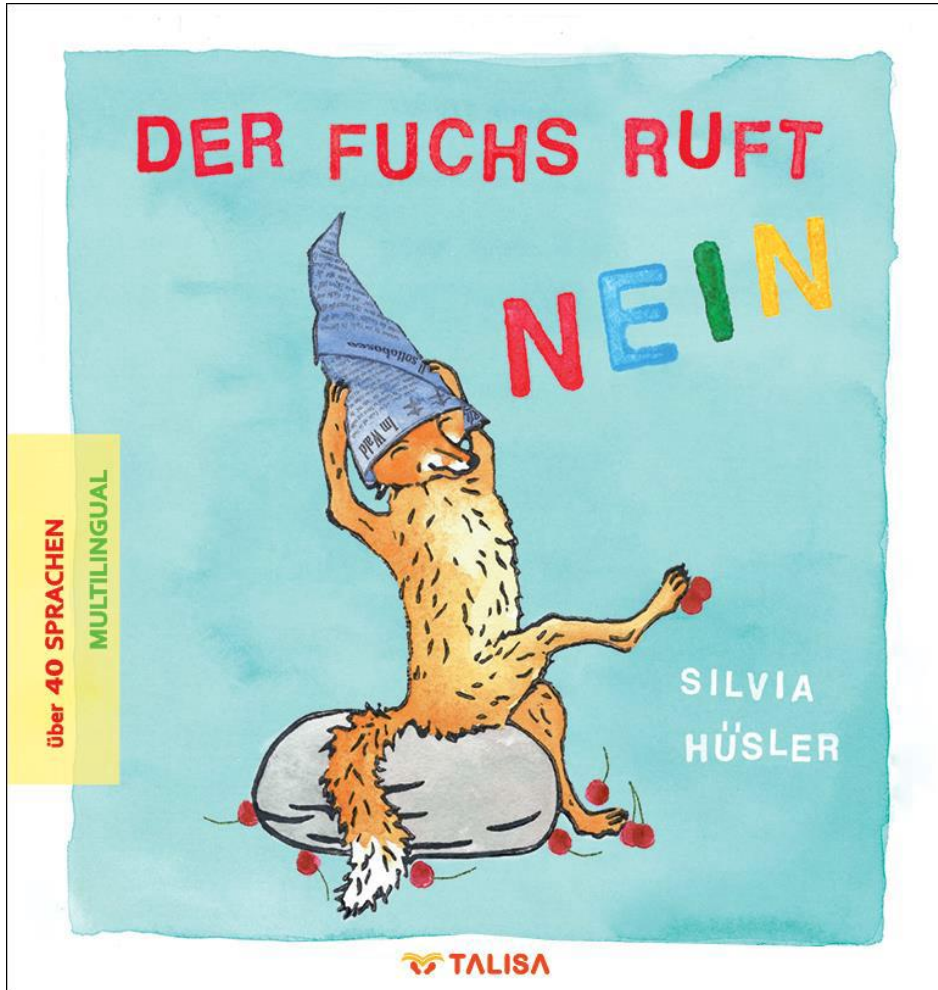
Es schreit der Kautz: pardauz! pardauz!

Da tauts, da grauts, da brauts, da blauts!

(z Christian Morgenstern: Bundeslied der Galgenbrüder)

Další hravé formy poezie k napodobení

Další hravé formy poezie k napodobení

Průběžné rýmy

Průběžný rým: Celé básně nebo verše si vystačí s jedním rýmem.

Frau von Hagen
darf ich´s wagen
sie zu fragen
wieviel Kragen
sie getragen
da sie lagen
krank am Magen
in der Hauptstadt
Kopenhagen?

Lewalter, ústně z Kasselu kolem roku 1911 , č. 479
Liederzeit: 1871-1918: Deutsches Kaiserreich (1900)

Další hravé formy poezie k napodobení

Přesmykové rýmy

<https://www.uni-muenster.de/Physik.TP/~munsteg/schuettelreime.html>

Přesmykový rým: je dvojitý rým (dvojité rýmy spojují dva samostatně se rýmující páry slov), který vznikne záměnou souhlásek, jimiž začínají rýmující se slova nebo slabiky.

Schüttelreime *machen Lust,*
möglich, dass du *lachen musst.*

Unter den schönsten Steppdecken
kann der blödeste Depp stecken.

Lobend sprach Frau Finkenstein:
Die Harzer Käschen stinken fein.

Es klapperten die Klapperschlangen,
bis ihre Klappern schlapper klangen.

Ist das nicht der Suppenhahn,
den wir noch gestern huppen sah'n?

Beim Zahnarzt in den Wartezimmern
hört man nicht nur Zarte wimmern.

Da hilft kein Schätzen, Raten, Dichten,
man muss sich nach den Daten richten.

3. Otázky?

4. K vyzkoušení

Vyzkoušejte

Die Lieblingspeise der Mäuse (z Uwe-Michael Gutschhahn Mäusekino, 2020)

Essen Mäuse Gummibeeren

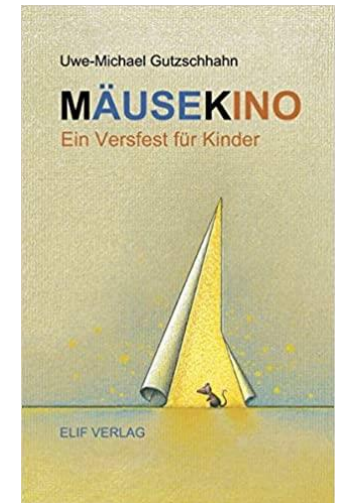
oder lieber Hummerscheren?

Knabbern Mäuse Schinkenspeck

oder lieber Katzendreck?

Úkol: Vymyslete pokračování básničky. Najděte slova na téma jídlo: futtern, nagen, kosten (baštit, ohryzat, ochutnat). Najděte dvojici slov na téma jídlo, která se rýmuje. Může to být nonsens a jazykově smíšené:

Saft-Schaft...

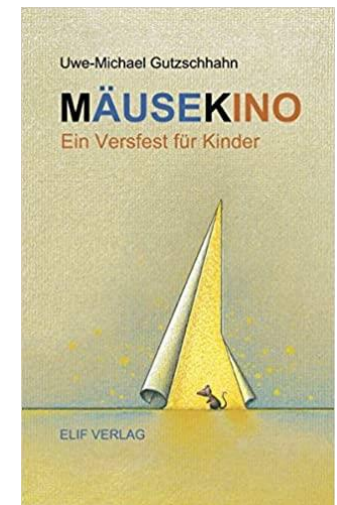
Vyzkoušejte

Der Bergzwerger (z Uwe-Michael Gutzschhahn, Mäusekino, 2020)

Ein winzger kleiner Bergzwerger,
der sitzt auf einem Zwergberg.

Er wohnt mit einer Hausmaus
zu zweit in einem Maushaus.

Úkol: Najděte zrcadlové páry slov a vytvořte z nich dvouverší.

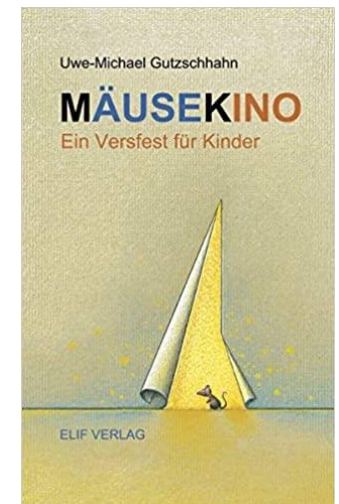

Vyzkoušejte Písmenkový příběh

Monis Maus melkt mickrig müde Mondscheinmaden.

Lenis Laus lutscht laut Lakritz lim Lolliladen.

Úkol: Vytvořte větu se stejnými počátečními písmeny slov, klidně i navíc na úrovni slabik.

Doporučení

- www.kimi-siegel.de
- www.eltern-brauchen-vorlesen.de
- <https://www.yumpu.com/de/document/read/5283124/uberblicksstudie-uber-die-aktuelle-kinder-und-jugendliteratur-in->

**Überblicksstudie über die
aktuelle Kinder- und
Jugendliteratur in**

**Polen
Russland
Slowenien
Tschechien
der Ukraine
Ungarn**

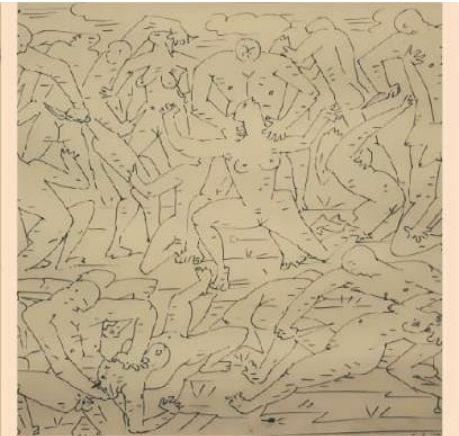
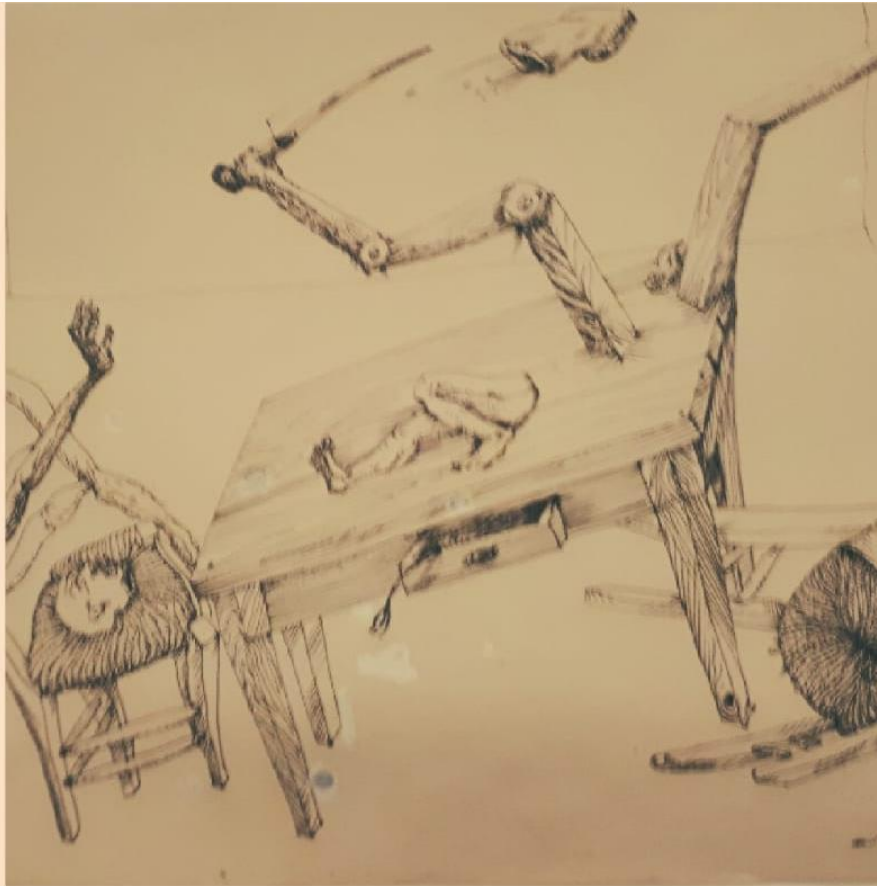
im Auftrag der Robert Bosch Stiftung.

München im Juni 2011

Katja Wiebe

Dotazy a komentáře [na:
s.niebuhr-siebert@fhchp.de](mailto:s.niebuhr-siebert@fhchp.de)

García, Ofelia .2009. Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective, Malden: Wiley-Blackwell.

Chilla, S. & Niebuhr-Siebert, S. (in Druck). Die Sprachenbunte Kita. [erscheint bei Bildungsverlag eins]

